

TRANSILVANIA

FÓIA ASOCIAȚIUNEI TRANSILVANE PENTRU LITERATURA ROMÂNĂ ȘI
CULTURA POPORULUI ROMÂNŪ.

NrulŪ 2.

SIBIIŪ, 15 FEBRUARIE 1890.

AnulŪ XXI.

CĂRȚILE CELE MAI BUNE ȘI BIBLIOTECILE POPORANE.

II.

Bibliotecile s'au începutŪ, de când cultura, mai vechi în EgiptŪ, apoi Assiria, Persia, în Atena sub Pisistrați și în republica Romei, unile private, publice altele; accentuămŪ că se pominescŪ din bętrâni cele publice încă.

ConținutulŪ a fostŪ, din capulŪ locului, opuri de sciință și acte de statŪ, precum ne convinge Înălția Sa împęratęscă archiducele *Rainer*, că a procuratŪ și acuma publică fragmente din colecțiunile faraonilorŪ.

S'a distinsŪ biblioteca din Alissandria, înființată domnindŪ *TolomeiŪ* în EgiptŪ. Ajunse se conțină tótă literatura latină, gręcă, egiptenă, cărțile evreilorŪ în originalŪ și în traducere. Arsă în parte sub resbelulŪ alissandrinŪ, a restaurat'o *Cleopatra* cu cărțile ce le-a căpętatŪ, donațiune dela AntoniuŪ: era biblioteca mare dela PergamŪ din Asia, mai avută după cea din Alissandria, și donarea produse resensŪ în Roma. La Alissandria, astfelŪ adjustatŪ ni-lŪ aflară acestŪ institutŪ frumosŪ, când se adunară în juru-i primii părinți apostolicei și învęțacei ai creștinismului, și înduplecară sciințele sã dea ajutorŪ religiunei. Biblioteca devini școlă, universitate, cum amŪ đice unŪ colegiŪ „*de propaganda fide*“.

În Roma erau bibliotecı mai multe. Fiã-care împęratŪ doria sã-și eternizeze numele. ServițiulŪ prestatŪ sciinței duce la eternisare. *AugustŪ* a înființatŪ două, *TraianŪ* una,

mare și bogată; seclulă ală patrulea număra acolo bibliotecă publice deja 28.

De acum biserica întră în emulațiune cu împăratulă și cu statulă. Seclulă ală cincilea se crede în dreptulă a purta datulă bibliotecă din Vaticanulă. Dar e mai epocală timpulă cu *Magnus Aurelius Cassiodorus* (a vecuită între 465—565==100 de ană).

Educațiunea, renumele și averea familiei, onestitatea caracterului, tóte aú contribuită a-î deschide lui *Cassiodorulă* calea iute la diregătoriile prime în statulă, sub regilă *Odoacru*, *Teodoriculă* și următorilă. A statulă lungulă timpulă prefectulă pretoriului, dignitatea cea mai înaltă, ce regilă goșilorulă în Italia o conservaseră din ierarchia imperiului romanulă.

La bătrânețe se retrase în monăstirea Vivariulă, ce insulă o înființase, când fuse guvernatorulă în Italia de sudulă. Antistele ală monăstirei, *Cassiodorulă* înroduce călugărilă în gramatică, stilistică, și-î face apoi ca, pre lângă esercițiile religioșe, să se ocupe de sciințe prin decopiarea opurilor classice; dênșilă se instruaulă prin decopiere, érală posteritățelă ni-aú salvatulă dela perire lucrărilă din antica lume de cultură. Antistele însușilă ni-a testatulă multe elaborate proprie, dintre carilă noilă romănilă caută să pomenimulă cu pietate scriptele sale istorice, că din acele scripte ni-a remasulă unul estrasulă, opulă ce pórtă numele lui *Iordanus* séulă *Iornandes*, și titlululă: despre faptele geșilorulă („*de rebus geticis*“) de importanță pentru timpululă petrecerilă nóstre cu aceilă barbarilă în Dacia. La Vivariulă bătea pulsulă dela Alissandria, și antistele era inima întreprinderilorulă. Regula dela Vivariulă s'a respânditulă îndatălă la tóte monăstirile din Italia, Galia șcl. Așa s'aú începutulă bibliotecile de prin monăstirilă, carilă și-aú avutulă și mai aú partelă lorulă mare și bună la civilisarea popórelorulă. Este *Cassiodorulă*, carele esprese mai marcatulă, și prinse să efeptuéscă acea ideială sublimă, că: numai alianțală, ofensivală și defensivală, între religiune și sciință, póte să propage cultura. Afară de cadrululă alianțelă, este religiunea o superștițiune, sciință de pripasulă.

Sîntu sofisti și amăgitori cei ce dicu „să credă țeranulū ceea-ce nu scie, că arū fi tristū dacā arū crede numai cātū scie“. De totū alta e conclusiunea și detorința nōstrā, este sã-'lū învățamū pre fie-cine a sci ceea-ce crede, și a-lū convinge că are lipsă de amendouē. Ce plăcere din laudele unuia, care nu te cunósce? aū dōrā Dumneđeu se va bucura de laudele ignoranțilorū !

Nici religioși (monachiū) din orientū n'aū statū, prin acele țile, cu mănile în sînu. Monăstirile din Siria, Armenia, Egiptū, dela Atos și Sinaī sîntū bogate în colecțiunī, și de acolo s'a nutritū adeseorī cea din Vaticanū, procurāndū originale și copie. Până și acuma, din orientū ne mai suprinde, din cānd în cānd, descoperirea cāte a unei scripturī vechī în acele deposite, cum fu, mai în urmă, codicele vechiū de evangeliū, publicatū sub auspiciile Înălției Sale *Constantinū* mare-principe de Russia. Constantinopolea, până se mai susținu, încă nisuia să suplinēscā ceea-ce a perdutū cultura prin cāderea imperiulū romanū apusēnū, că stāruiā pentru bibliotecī, anume impēratulū *Vasiliū Macedo*, tata lui *Leo*, dela care avemū cāte o poesiā în cărțile bisericescī, însemnatā cu „facerea lui *Leo* impēratū“. Cu „facere“ s'a tradusū „poesia“, și are multā rațiune. Acestū *Vasiliū* impēratū ținea solī la curtea califilorū din Bagdad. Aseminea solū alū lui *Vasiliū* era *Fotiū*, și acolo scrise *Fotiū* mai întregū opulū sēu „Biblioteca“, ce l'a încheiatū apoi în Constantinopole, unde în urmă se fece patriarcū. Opulū cuprinde citațiunī din 180 de autorī, ale cărorā scripte, în partea mai mare sîntū perdute, sēu conservate numai în acele citațiunī. Conchidemū că, bogate aū fostū bibliotecile, carī i-aū statū lui *Fotiū* la dispușețiune în Bagdad și în Constantinopole, de óre-ce multū trebuie să culēgā cine ajunge să alēgā 180 vrednicī de citatū, și mai conchidemū că mare este numērulū perdutoilorū. Să pomnimū încă meritele familiei impērătescī a *Comnenilorū*, și încheiāmū cu speranța, ce-ī nutresce pre multī, că: Sultanulū turcū va deschide salónele sale, și va permite publiculū să cerce-

teze colecțiunile împăraților romani și greci, cari stau acolo, de când mahomedanii luară dela creștini imperiul resăritenū; atunci se vorū afla multe opurī din classicitate, ce le nume-rămū încă între perdute, seū le poședemū numai în fragmente; și póte se vorū mai descoperi unile necunoscute.

Pe la finea evului mediū videmū, născute prin emula-țiune nobilă, bibliotecī pretotindenia, la monăstirī, orașe, in-stitute de învățamentū, municipie; escela biblioteca republicei de Veniția, de pe care a luatū îndemnū și modelū *Cosma* de *Medici* pentru cea din Florința. Mauriī în Ispania nu-meraū 70 de bibliotecī, cu sute de miī de opurī. E în-videratū că tóte timpurile aū avutū bibliotecī, de după pri-ceperea și trebuințele lorū, că le-aū consideratū de colonne pentru edificarea culturei, respective fără de cari palațiulū edificatū cade.

Venimū la invențiunea tiparului, și la *Luther* cu re-formațiunea seū separațiunea. De o parte cărțile sūntū mai eftine, de altă parte religiunea nouă impune tuturorū credin-cioșilorū a ceti sânta scriptură. Concursulū acestorū douē mominte puternice, arū fi trebuitū să realizeze acolo, încă atunci, cultura generală a poporului. Dar n'a fostū așa, că n'aū lăsatū bisericaniī și principii. Bisericianiī cu *Luther*, vedēndū că poporulū, desceptatū ceva, pretinde ușurare de sub sarcinile feudali și se întinde la arme, steteră puținū la îndoielă că ce e de făcutū, dar apoi predicarā apriatū în contra lucrării ce se pornise, érá principii vėrsarā sânge. A fostū „resbelulū cu țeraniī“. Țeraniī fuserā înfrânți, dar cartea totū a înaintatū și a dobânditū ceva.

Revoluțiunea francesă din seclulū trecutū, schimbă stările. Acum individulū dotatū cu libertate și egalitate, vede sórtea sa depusă în mâniale sale. Convinsū că vinitoriulū depinde dela calitățile sale, începe îndată a se califica. Se întinde la carte, că este mijloculū celū mai eficace pentru calificare și reprezentante alū culturei.

Din convingere și de bună voiă se întinde la carte, că în Franția și în Belgiu nu esiste, nici până astăzi, o lege carea să impună cetățenilor obligământul generalu la învățatură. Și totuși, acele țeri suntu ore mai puțin culte decât noi, cari stăm sub domnia obligământului generalu? Ear dacă cumva noi suntem înderētū, atunci nesusul causalū avem să-lū cercăm în libertate și în egalitate, este să facem și noi, ca cele gazete angle, să sulevăm unū plebiscitū, fără nici o alusiune politică, numai din punctul de vedere și din eschisivul interesu alū culturei, să sulevăm plebiscitulū că: suntem noi liberi, seū nu? avem egalitate, seū nu? Să votăm cu toți la lumina dīlei!...

Dar în Franția, și în țerile ce-ī urmară pe calea culturei generalī, era problemă grea pentru noulū cetățenū liberū a-și alege carte de séma sa. Bibliotecile publice, cu autorii din classicitate, vorbiau limbe mórte, lui necunoscute; totu așa opurile de sciință în limba națională, conțineau terminī proprii de sciință, pentru dēnsulū neînțeleși, și nu espicabili. Voiosu pentru beneficiile unei societăți, acum democrate, elū simte durere că într'una nu se democratiaseră și sciințele. Dorulū de lectură de o parte, de altă parte lipsa de carte pre înțelesū, ni-lū aducū în perplessitate. Vinū speculanții, cu întreprinderile lorū, unii să-ī ajute, alții să-lū esploateze, când înființară „bibliotecī pentru inprumutare de cărți.“ Suntu cunoscute aceste bibliotecī de inprumutare, cu materialulū și cu tendințele lorū. Nisuindū să profite din abonaminte sume câtū mai mari, multe degenerară, că în locū să cultive gustulū cetitorilorū, ele se coboriră la nivelulū unū stratū necultū alū poporațiunei, și provocară o literatură de acéstă séma, plină de narațiuni cu avēnturi, cu scene din familiile destrămate, povești despre averi căștigate din o întēmplare fără străduințe și fără combinațiuni logice; mai vētosū conține acéstă literatură casuri criminali, adevērate seū fantasate, în scurtū cu câtū crima e mai calificată, cu atāta cetirea e mai interesantă. Din atari fântāni se adapă anarchismulū, și acele

malcontente secte, cari pretindă, însă fără veri ună dreptă, că ar fi fice ale socialismului. Aşa este biblioteca de împrumut.

Acastă direcţiune, ce poporul o primesce dela biblioteca de împrumut, pe calea preinsei calificări, a trebuit să inspire griji multe şi temeri grele în acele guverne, cari au înţelegere şi pörtă interesare pentru adevărata cultură şi fericire a poporului. Se cugetară cum să vindece rëul, va să dică cum să schimbe direcţiunea. Guvernelorü de statü li se asociară municipiile şi mulţi bărbaţi privaţi de bună credinţă şi cu dare de mână. Cu stăruinţe unite aduseră la fiinţă, „bibliotecile poporane“, ce se mai dicü şi „bibliotecî libere“. Terminii de „poporane“ şi „libere“, sîntü terminî convenţionalî, ca să le desclinimü de cele anteriorî, că în faptă tôte sîntü libere şi sîntü ale poporului. Aceste bibliotecî poporane purcedü din viderea, că poporul doresce o lectură, ce nu numai să-lü desfăteze, dar să-î şi oferescă nescari cunoscinţe folositorie când să-şi câştige pânea de tôte dïlele. Decî nu se potrivescü în cadrulü acestorü bibliotecî nici na-raţiunile aventuriöse, ce ameninţă facultatea de a judeca, în locü s'o desvölte şi s'o întărăscă, dar nici opurile de sciinţă profundă, menite pentru specialităţi şi pentru elita literariă. Atarı bibliotecî sîntü deja, şi mai resarü ca din pämëntü, la Englitera, în Francia, prin Germania, în capitale, în oraşele provinciali şi până prin satele cele mai modeste, în mai multe locuri aşedate prin casele comunali, dar şi la şcoli, reuniuni, spitale şcl.

Parisulü are peste 80 de bibliotecî poporane seü libere şi tôte le dotéză oraşulü, de după trebuinţe. Posedü la unü milionü de tomuri. (Atâte tomuri nu sîntü în bibliotecile de sciinţe, între cari cea mai bogată, biblioteca împărătescă dela Parisü, numeră numai 800.000 de tomuri, érá în bibliotecile împărătesci dela Viena şi Petrupole sîntü mai puţine; ceea-ce provine din cercustanţa, că bibliotecile poporane posedü câte unü opü bunü în mai multe esemplare).

La Berolinü, oraşulü şi guvernulü contribuescü împreună pentru scopurile acestorü bibliotecî poporane, suma anuală,

calculată în valută austriacă, 27,000 de florini. La Dresda, orașul și guvernul dau 7000 de florini. Monacul Bavariei susține bibliotecile sale populare proprii, la care statul susține cu ajutorul anual de 6000 de florini.

În Viena, s'a format numai de puțin ani „reuniunea generală din Austria inferioară pentru cultura poporului“, și are până acuma patru biblioteci populare, la care orașul contribuie 200 florini, eară dieta Austriei inferioare 300 florini, de tot 500 florini val. austr. Va să dică, cele puține biblioteci populare ale Vienei, sântă avisate a se susține mai vârtos din contribuiriile particularilor, în fruntea cărora este Majestatea Sa Impăratul.

Ne oprim un pic la Viena. Disproporțiunea, ce se arată între celelalte orașe mari și Viena, a dat îndemnul diarului de acolo „Neue freie Presse“, ca în numărul său de Duminecă din 24. Novembre anulă expirat, să recomănde în atențiunea publicului activitatea disei reuniuni. Espune ordinea și promptitudinea, cu care sântă serviți cei ce intră în sălile de lectură, și cari cer să ducă acasă câte o carte pentru abonamentul anual de 50 de cruceri. Poporul onorat, scie să onoreze la rondul său, și înțelege binele ce i se face, că nu perde cărțile, nu le rumpe și nu mânjesce, precum se vedă atari lucruri și murdării pe cărțile din bibliotecile de imprumut. Pe o carte se vine la lună cel puțin un cetitor în calcul rotund, și tot în acest calcul se afirmă că germanul din Viena citește de 20 de ori mai mult decât cel din Berolină. De curându, cu permisiunea ministrului de resbel, reuniunea și-a estins activitatea și asupra caseranelor. În Duminecă, în 10 locuri din Viena și jură, reuniunea arangază prelegeri publice. Autori, artiști, bărbați de litere și de specialități, au primită bucuros invitațiunea să vorbească poporului, și sălile se umplu până la îndesate. Reuniunea speră să arangeze și concerte. După osteneala de o săptămână, lucratorul doresce o recreațiune în di de serbătoare, și mai bucuros merge la atari prelegeri și petreceri, decât

în birtă, ceea-ce s'a constatată deja. Înainte de reuniune, ministrul de justiție a fostă constrinsă să publice starea de asediū pe teritoriul de Floridsdorf, lângă Viena, de răul anarchismului, carele provoca continue conflicte publice, dar după ce se deschise acolo o bibliotecă poporană, anarchismul s'a dus, și acum ministrul a dispusă aredicarea asediului. Se încheiă cu apelul la publică pentru spriginirea reuniunei. Apelulă produse emoțiune în Viena, și încurgă contribuiră bogate. Sântă lucruri frumoșe, dar nu ni s'aŭ splicatū citatele proporțiunī, cu numărul bibliotecilor și sumele contribuirilor, va să dică Parisul: Viena = 80 : 4 și apoi Berolinul: Viena = 270 : 5. Caută să primimū opiniunea că Viena a acceptatū să i-se facă tôte pre cale oficială. Numaī de când cauza naționalităței cehe a luatū unū aventū, în deceniulă actuală, germanii se cređură avisați la activitate mai mare. Direcțiunea acestei activități este învederată, când diarulă amintitū ni spune, cu o satisfacere ostentativă, că Cehii din suburbiile vieneșe citescū germanesce multū. Se agită cu o cale pentru germanisarea cehilor. Aici dară bibliotecile ajută reuniunilor școlare, ce le-au înființatū germanii, nu numaī cu scopuri de educațiune, fără și cu ore-care tendințe germanisătore. Cu durere caută să luămū notiță de uneltirile șireților pentru desnaționalisarea celorū dripiți, că atari uneltiri potū disgusta poporulă dela frumoșa instituțiune a bibliotecilor, poporane seū libere.

Ungurii nu vorū să remână înderetulă Vienei în veri o privință, decī la septemăna, după noua pornire în Viena, adecă la începutulă lunei Decembre esp. după unile pregătiri ținură în Budapesta o adunare, ca să se consulte, cum și ce să întreprindă și dênșii pentru atari bibliotecī poporane. Eraū scrietori și editori, cari aŭ negoțū de desfăcutū, și mai unile capacitați, cari înțelegū că bibliotecile poporane potū face servițiū mai mare decâtū nobilulă kulturegylet. Nu sufere îndoielă, li place ideia de bibliotecī poporane, dar unii se întrebă între sine, că ce vorū face cu negoțulă de calitate

bibliotecilor de împrumut: să-lu țină, nu-lu mai potu cu dobândă, de obtrusă, n'au cui să-lu obtrudă.

Caută să facem aici observațiunea, că la unguri, mai ca la noi, inițiativa individului și a reuniunii, este puțin dezvoltată. Dar de aici în colo, ne desclinim:

Când vine la noi o lipsă, departe de a-i cerca leuire, o suportăm, cu totu quietismulu nostru orientalu: cine a trimis-o pe capulu nostru, vedă elu, de are să-i facă ceva. Să restornă lumea cu umeri, este păcatu și nu se pôte; aceste două arguminte valorose ne alină, și n'o resturnăm. În scurtu: noi sântem, pentru noi, de ajunsu și destui!

Când pe unguru l'ajunge o lipsă, densusu se mobilisază îndată și merge la guvern: să-mi faci! — Așa s'a petrecutu și adunarea din Budapesta. Se decise trimiterea unei deputațiuni la domnulu ministru *Teleki*, ca să-i cêră spriginulu guvernulu pentru bibliotecile poporane. Ministrulu a primitu deputațiunea bine, a promisु totu concursulu seu posibilu, și mai spuse trimișiloru, că în acêstă afacere caută să fiă cu o considerațiune la autonomia comunelor, garantată loru prin legi.

Êtă stadiulu de astăzi alu causei la noi, și deocamdată scimă atâta, că domnulu ministru a reflectatu la legea comunală. Vinatorulu are să ne deslucescă, ore în acêstă afacere vomu purcede conlucrându cu guvernulu, seu că vomu continua și aici ținuta noastră de până acum întru apêrarea intereselor de cultură națională.

Până atunci încă, detori sântem a ne întreba, unde sântu bibliotecile noastre? Avem verî una, carea să conțină barem din literatura română, produsele tôte? bibliotecile diecesane? ale institutelor de învățământu? bibliotecile protopresbiteratelor? ale reuniunilor? ale parochiilor celor multe, tari și bogate, în cari averile se administrăză fără inventar? Ceea-ce se numesce, în unele locuri bibliotecă scolară, este amarū de puținū, și nu merită să pôrte acestu nume. Din asemenea stare de lucruri urmêză că juniu, eșiți din școlă,

adese-orî uită cetitulū, și peste totū instrucțiunea obligatoriă nu produce rodurile, ce le-amū pretinde dela dēnsa...

Problemă nouă ni-se impune în numele culturēi, și nu ne putem subtrage; dați să-i satisfacemū, încercându-ne fiă-care în propriū cerculū sēu de activitate. Cultura, alū căreia eminente reprezentante este cartea, a devenitū condițiune de esistență, de unde avisați sūntemū a stărui, precum și se germanulū, ca „fiă-care casă de dai-dōmne, să posédă o mică bibliotecă alésă“.

Dr. *Giorgiū Popa.*

SPICUIRĪ DIN AUTORI STRĂINI ASUPRA ROMÂNILORŪ.

I.

Amū înaintea mea unū opū în limba germână, căruia îi lipsesce fōia titulei; opulū e dedicatū principelū imp. arhiducelū Ludovicū Ioseph de Austria, ear' din cuprinsulū textulū dedicării se vede, că e vorba de încercarea unei delucidări statistice a fostei granițe militare, scrisă de C. B. nobilū de Hietzinger în Viena la 20 Martie 1817.

Sciutū este, că o parte însemnată din granița militară constituia și unū teritorū din Bănatulū *Timișanū* și din *Transilvania*, a cărorū locuitori erau *români*; și așa dară dl Hietzinger tractéză în opulū seu și despre noi. Credemū deci a servi interesulū publicū românescū, când ne apucămū, a împărtăși unele estrase din acéstă lucrare, cari ne privescū pre noi români, ca să se vadă, cum ne descriaū și cum ne judecaū străini înaintea cu 70 ani.

Tractândū despre desvoltarea istorică a graniței militare, autorulū enaréză mai întâiū despre formarea graniței vendice și croate, apoi a urbei Caroline (Carlstädter), a Varașdinei și celei banale, trecēndū la tractarea despre constituirea comitatelorū Licei, Corboviei și a Zvonigradulū, la pag. 29 începe a vorbi despre granița slavonă, tissaiană și murășană; pre noi ne intereséză numai cele două din urmă.

În urmarea resbelului din anul 1699 Austria reușise a răspinge pe turci din Ungaria până dincolo de Tissa și de Murășu, câștigându astfel un teritoriu destul de însemnat înșă cu totul devastat și părăsit de locuitorii. Numeroșii Rasciani (Sêrbi), cari în urma unui privilegiu din 1690 saũ fostu fugăritu peste Dunăre, se păreaũ a fi bunu pentru împoporarea acestui teritoriu părăsitu, prin colonizarea și constituirea lorũ ca grănițeri după modelulu graniței croate sub numele de granițã *ungarã, tissaianã și murășanã*.

Va sã ȃicã despre români nu se face aici nici o amintire; înșă în anotarea liniei mărginașe aflãmũ, cã granița tissaianã și cea murășanã se trãgea dela Șoimușu peste Aradũ, Nadlak, Fenlak, Sãnmiclãușũ, Cianad, Szegedin, Martonoș, Canișa micã, Zenta, Becica și Șablia pãnã la granița slavonã și așadêrã cuprindea numeroșe comune ocupate de români.

La 1724 recucerindu-se și Bãnatulũ Timișanũ dela turci, se transmutã instituțiunea graniței pe acestũ teritoriu, ear teritoriulu Tissei și alũ Mureșulu se încorporeã la Ungaria, lãsându-se în voia poporațiunei a remãne și a se supune jurisdicțiunei *provinciale* sêu a trece pe noulũ teritoriu *grãnițerescũ*. La anulũ 1773 se împãrți acestũ teritoriu în regimentulu valachũ, reg. illiricũ și regim. germanũ.

La propunerea generalulu de cavaleriã, Adolph baron de Buccov în 1761 se înființase granița militarã în *Transilvania*. În prima liniã era vorba a atrage în cadrulũ acestei instituțiunii pe secuĩ, a cãrorũ instituțiunii 'i deobligaũ la serviciulu militarũ în lãuntrulu țerei și afarã de țerã, dar a cãrorũ dreptũ de serviciu militarũ într'unũ *corpũ separatũ* l'aũ fostu perdutũ prin participarea lorũ la rebeliunea lui Rákoczy. Pre lângã acêsta apoi mai recomandã numitulũ generalũ, a primi și pe *români* între *grãnițeri*, deôrece Boerones recentiores, Bastysonii în districtulu Fãgãrașulu și Sclopetarii în districtulu ungurilorũ, dintre cari cei d'ântêiũ sũntũ nobiliĩ românilorũ, investiți cu pãmênturi, ear cesti din urmã

suntă îndatorați la serviciul în cetăți și de garnisóne ¹⁾: dovedí acestea nedubitable, că principii Transilvaniei aveau încă mai de multă dreptul, a însărcina și pe *românii* din teritoriul fiscalului cu servicii *militare*, pre lângă acordarea de investițiunii militare. Din ambele națiuni se recomandă să se formeze cinci regimente *infanterie* și două regimente *cavalerie* în număr totală de 17000 combatanți, cari să esécuteze serviciul militară d'alungul graniței către Valachia și Moldova. Însă pedecile, cari se opuneau realizării acestei idei, erau enorme. Buccov fu rechemată și înlocuită prin altă generală, baronulă Siscovich, dar și acestuia abia după tractări îndelungate și schimbări de note multiple cu diferitele autorități superioare și cu cancelaria aulică îi succese în fine, a sêrvêrși actulă militarisărei, a sêcuiloră la anulă 1764, ear a româniloră la a. 1766.

Dupa o tabelă acludată la acestă opă numărulă sufleteloră era la anulă 1815 în granița bănățenă 89.023 bărbați, 86,021 femeî, suma 175,044; în granița transilvană 66,679 bărbați, 69,146 femeî, suma 135,825.

Românii formaă pe atuncea cele două regimente *valache transilvane*, apoi trei din patru părți din regimentulă *valach-iliric-banatică*, a treia parte din regimentulă *husariloră secuescă* și cam totă atăta din regimentulă *germano-banatică*.

Încât pentru *limba română* autorulă se exprimă în următorulă modă: „De când cu cercetările lui Schlötzer și ale lui Eder eramă aplecați a privi pe români de ună poporă *slavă*, descendenți ai vechiloră daci séu geți, cari s'arū fi amestecată cu învingătorii loră, cu romanii. Astfelă se credea a se esplica, că valachulă, carele și-a căpêtată acestă nume dela slavii și dela germanii, se numesce pe sine însuși „*roman*“. Însă ună învêțatū alū acestui poporă, a cercatū nu de multă, în contra opiniunei dominatôre, a deduce originea curată a compatrioțiloră sei dela acei romanii, cari

¹⁾ Compr. Const. P. V. Ed. 21.

transplantați mai înainte în Dacia, erau trecuți de Aureliană ear înderēt peste Dunăre. În conformitate cu Gibbon și cu Danville însă, fără a ave cunoscință despre acesta, domnulă Petru Maiorū¹⁾ susține că atuncea nu toți, dar numai cei mai puțină romană și-au părăsiti patria loră cea nouă, și că acestia suntă strămoșii valachiloră de astăzi, așa dară cesti din urmă ar fi romană. Recensentulă învățatū alū opulū dlui Maiorū în „Wiener Lit. Zeitung“ admite această dovadă în principii și, deși dînsulă ține, și pôte cu dreptulă, o amestecare a coloniiloră romană cu Daciă indigenă ca probabilă, totuși susține în contra lui Sulzer, carele află în limba română patru din optă părți de origine latină, trei din optă părți de origine slavă, și una din optă părți de altă origine, — precum că nici alū sutălea cuvântū din limba română nu este slavă. Mai amintimă la acestū locū, că chiarū și în granița slavonă și croată se aude adesea numele de *valach*, deși n'are nici ună descendinte alū acestui poporū acolo pământū de moșneanū; prin acestū nume vrea numai slavulă catholicū să desemne în batjocură pe consăngeanulū său sêrbū său croatū ortodoxū. *)

Apoi la altū locū țice, continuândū despre limba română : „Limba valachă este justificată prin opulū lui Maiorū ca fiindă a limbei romane și, deși nu se admite, că ea arū fi limba latină curată poporală a strămoșiloră loră, totuși se recunosce, că abaterile ei dela construcția limbei romane nu se potă explica nici din limba slavă, nici din cea gotică“.

La §. 15 despre construcția trupulū și despre nutrețū scrie cu privire la romană următoarele : „Pre lângă o mulțime de particularități grănițerulă *valachă* are cu celū *slaviană* multe comune, și departe nu se pare a fi o creatură atătū

1) Geschichte des Ursprungs der Römer in Dakien, geordnet von Peter Major von Ditscho St. Marton, Protopopen und bei dem hohen königl. ungarischen Statthaltereii-Rath Bücherrevisor, Ofen. 1812. 4. (in walachischer Sprache). Siehe wiener Lit. Zeit. 1813. S. 155 u. s. w. Oare nu s'arū puté procura acestū documentū atătū de interesantū și de prețiosū pentru noi, romană, său cel puțină o copie după elū? P. Br.

*) Wiener Lit. Zeit. 1558, 1559.

de părăsită de natură, precum se încercă a se dovedi; *de* *contră d'ensulă arată prin o statură plăcută originea nobilă*. Deși nu sémănă cu slavul în mărima trupului, statură sveltă și în rotunđimea corpului; din contra se arăta la vedere ósele lui cele tari, corpul lui e îndesat și musculos, colórea peliței lui inclină spre galbină, fața-i e lungurétă uscăciósă, fruntea scundă. Însă de sub sprincenele lui céstufóse aparú o păreche de ochi plini de o espresiune cruntă; proporțiunile trásurilor fetei și a tuturoră membrelorú corporale nu sântú nicăiri vătámate... femeile sântú pre lângă tótă statura lorú îndesată de o rară frumsetă. Ca și slavul crește și românulú nedesmerdatú, ajunge de timpuriú în etate pubertății și se însóră curéndú.

„Moși cu treiđeci și câți-va ani nu sântú tocmai rarități. Pre lângă tótă pubertatea lui timpuriă românulú ajunge adeseori la mari bétrânețe. Nu numai în Scandinavia, Rusia și în Northumberlanda ajungú ómenii la índoita etate ómescă. Mareșalulú Mercy i-se prezentase unú valachú din districtulú Caransebeșului, carele a fostú ajunsú la vârsta de 172, ear soția lui la 164 ani. Vieța lorú conjugală a duratú 147 ani; ambiú aú muritú la anulú 1728, ear portretele lorú se păstréză în galeria c. r. de picturí ¹⁾. . . .“

„Obiceiurile románilorú la nuntă sémănă în multe privințe cu cele ale slavilorú. Părinții mirilorú rënduescú tótă tréba, fără d'a se mai îngriji séu d'a íntreba copii despre simțemintele lorú. Décă se íntemplă ínsă, că părinții miresei nu se ínvóescú a da fata lorú după junele amorisatú, atuncea trebuie să se aștepte la răpirea fetei, ear după aceea remâne în grija preotului, a împăciui pe părinții ei. *Obiceiurile la nunta románilorú se distingú cu deosebire prin caracterulú lorú de moralitatea și smerenia miresei*. La petírea fetei trebuie să se pară ca și când arú voi să o ră-

¹⁾ Una copiă — decă nu chiarú originalulú (?) acestorú portrete a devenitú în posesiunea stimab. D. Ioanú Budințanú avocatú în Bocșa montană, și eú sântú aplectatú a crede, că într'adeverú sântú originalele. P. Br.

pescă; ér mirésa 'și ia între văietare și plângerî remasă bună dela ai seî; prândește la masa muerilor, despărțită de mire, și abia încolo mai târziu depune vëlul, cu carele e învălîtă. Óspeții, după-ce și-ai esprimatú gratulările lorú și și-au depusú darurile aduse, primescú la plecarea lorú cătră casă sárutarea miresei. A dóua ȓi după nuntă se ține unú ospetú mai íntimú între amicii mai deaprópe, la care ia parte și mirésa; ear după acestú ospetú se visitéză alătura miresei vitele și celelalte obiecte, carî le-a adusú în casă. . . .

„La români o prăjină cu o pânză, legată în vârfulú eî, arată casa, unde se află vre-unú mortú. Colórea albă a pânzei ínsemnézá, că mortulú a fostú flăcăú, ear colórea roșie, că acela a fostú căsătoritú. Neamurile 'lú încungiurá continuú, mână stândú în picióre lângă mortú și-lú stropescú cu vinú, de câte ori beaú, ceea ce se íntemplă adeseori spre salvarea sufletulú mortulú. Íntre lacrămi și văietări, carî țin neînteruptú, se aședă a dóua ȓi cadavrulú în sicriú. Toți cei presentî sárutá pe mortú, láudându-lú chiarú și dușmanii lui cei mai neîmpăcați, carî s'au presentatú teméndu-se de disprețulú comunei și de persecutarea mortulú, în casú dacă arú absentă din casa mortuară. Bocetele crescú la morminte, ear neamurile 'și rupú pèrulú de pe capetele lorú. Ínaintea închiderii sicriulú se delăturá plăcintele, carî se aflaú împreună cu mere, prune ș. a. de sub capulú mortulú, se punú la unú locú bunú și se ținú în mare cinste. La íntórcerea dela ínmorméntare se observá o tăcere íntristată, ínteruptă numai prin laudele și venerarea mortulú. La casa mortuară se ímpartú între óspeți máncaři și beuturî (pomană) și séra se íncheiá cu o cină și ímbétarea celorú presentî (!? P. Br.)

„Mormintele morților iubiți se cercetéză adeseori prin neamurile lorú și cu multă íntristare. La astfelú de ocasiuni se iaú máncaři și beuturî, carî se aducú jertfă mortulú. A 3-a, a 9-a și a 40-a ȓi, apoi a 3-a, a 6-a, și a 9-a lună, după ȓiua morții, sîntú dedicate acestorú jertfe. La ímplinirea anulú, se ímparte pomană íntre cei sáraci, ear bisericeî se

jertfesece unŭ colacŭ, o luminare de cĕră ŝi o colivă. Ca să-arete jalea sa, românul 'ŝi lasă capulŭ timpŭ mai îndelungatŭ neacoperitŭ. Lunia pascilorŭ merge comuna întrĕgă cu lită la morminte, unde preotulŭ ține un parastasŭ ŝi jertfesece. În curtea bisericei apoi se dă unŭ prânzŭ comunŭ, ŝi se petrece până în adĕnculŭ noptii. . . .“

La românii transilvăneni Sulzer vorbeŝce despre călușerŭ ca despre unŭ lucru fôrte caracteristicŭ, ŝi uniculŭ jocŭ, pe carele 'lŭ admite dĕnsulŭ de origine romană. Acela se jŏcă la rusale atătŭ de bărbați singuri, câtŭ ŝi în societate mixtă, în cercŭ, însă fără a-ŝi da mânilē, cu bastŏne păcurăresci ŝi prin mișcămintē ŝi sărituri curioŝe, adeseori cu adaugerea unui mascatŭ. Unŭ altŭ jocŭ alŭ românilorŭ ardeleni e joculŭ *muntenescŭ* sĕu *cătănescŭ*, carele încă se jŏcă sĕu numai de bărbați, sĕu de bărbați ŝi de femei laolaltă în curtea bisericei, loculŭ obicinuitŭ de petreceri la românŭ.

Despre talentulŭ ŝi crescerea grănițeruluiŭ în genere se exprimă autorulŭ cam în următorulŭ modŭ :

„Grănițerii, atătŭ slavulŭ câtŭ ŝi sĕrbulŭ, valachulŭ, secuiulŭ ŝi germanulŭ, posedŭ escelente însușiri spirituale, ŝi sub ceriulŭ aspru alŭ Carpațilorŭ ŝi alŭ Alpilorŭ dinarici, ŝi pe câmpiile vesele între Drava, Sava ŝi Dunăre, se distinge grănițerulŭ prin talentulŭ seu. Capacitatea ŝi puterea judecătii lui rapide, perspicacitatea ŝi spiritulŭ lui glumetŭ, ŝi prezența lui de spiritŭ se arată în totŭ loculŭ. Doritorŭ de învățatură ŝi docilŭ, elŭ posedē întocmai ca ŝi suedianulŭ ŝi moscovitulŭ multă perfecțiune mecanică ŝi-ŝi lucră singurŭ uneltele sale de casă. Între valachi nu arareori se află chiarŭ ŝi pictori ŝi sculptori. Apoi în elocuență, când e vorba de apărarea causei sale, grănițerulŭ e ca unŭ Demosthene, ŝi numai italianulŭ sĕu englesulŭ l'arŭ putĕ întrece în măiestria limbistică.

„Spre a-ŝi arăta însușirile sale cele frumoŝe în modulŭ celŭ mai strălucitŭ, grănițerulŭ n'are altă lipsă, decâtŭ de instrucțiune, ear acĕsta, durere, îi lipsesce cu totulŭ. Ignoranța

cea mai brutală se află la poporul de jos, cu deosebire între valachii cuprinși de superstițiunea cea mai proustă. În-mulțindu-se însă școlile și institutele de creștere în granița, precum deja s'a făcut un început, și decă se va îngriji și de creșterea preoților și a învățătorilor, decă se va escita emulațiunea, diligența și activitatea grănițerilor într-un mod sistematic și se va ridica bunăstarea lor generală, atunci se vor putea desvolta și însușirile cele frumoase ale acestor popore, cari deja acuma în casuri, unde împrejurările favorabile deșteptă talentele cele amorțite, seu unde geniul prin puterea lui proprieă străbate la ivelă, dau destule probe strălucite. Cine ară mai și dubita despre capabilitatea culturală a unor națiuni, cari numără între strămoșii săi bărbați ca *Huniadii cei mari* (wie die grossen Hunyade), pe un Vucassovic, nemuritorul edificator al drumului Luisianu (Luisenstrasse). Astăzi deja s'a ridicat în granița întregă gradul de cultură, seu cel puțin aspirațiunea la cultură, încât departe nu mai seamănă cu starea culturală înainte de 50 ani. În fiă-care provincă s'a înmulțit școlile comunale, și apăsarea timpului, jertfele cele mari, cari se cer, nu au putut opri o mulțime de comune, a înființa astfel de institute. . . .

„Resbóiele perpetue, vecinătatea turcilor, anarchia îndelungată, d'aci corupțiunea celor dela putere, absența frecuentă a superiorilor lor și constantul lor schimb, lipsa de instrucțiune sistematică în religiune și moralitate, au conlucrat pre lângă alte momente influințătoare la formarea caracterului grănițerului, și pre lângă totă divergența lui produsă prin origine, religiune, climă și natura țerii, acelea împrejurări au dat în totă granița totu același efect, ear în caracterul popórelor grănițeresci, cu deosebire însă în acela al grănițerului slav și valach multă conformitate.

„Astfel se critică în genere indolența lor cea mare, care adeseori devine o adevărată aversiune în contra muncii. Erna întregă o petrece grănițerul, decă nu-'l chiamă cumva serviciul militar, într'o leneviă completă; însă și vara, când

lucra la câmp, plecă d'acasă dimineța târziu, ear dela câmp vine séra de timpuriu acasă. Orî-ce neajunsuri, secetă, be-teșuguri, morburî contagióse între vitele domestice, se atribue duchului reu, și desperatú în nenorocire esclamá densusul: decă nu ajută Dumneđeú, apoi lucrul nu ajută. Nimicú nu póte să-lú pună în activitate, nici o admoniare, nici unú avantajii, nici chiarú lipsa. Cu o încăpăținare de ferú grănițerulú ține la obiceiurile cele vechi, ear la valachú există proverbulú: așa amú aflat, o așa voiú s'o lasú. Acéstá antipatiá în contra novațiunilorú, obicinuitá la fiá care țeranú, se esplică la grănițerú póte prin aceea, că mai năinte nu numai s'aú comisú o mulțime de erori întrú alegerea mijl-celorú pentru ridicarea simțului de activitate, dar și prin schimbarea repetită a sistemelorú de administrare, fără a lua în considerare și a împlini și dorințele lorú proprie. Acéstá indolență și leneviá însă nu privesce femeile, cari suntu fórte casnice și muncitóre, mame duióse și îngrijitóre, apoi soții indulgente și servile. Se înțelege, că și între bărbați se află escepțiuni onorabile, nu numai individuale, ci de comune și cercuri întregi.

„Pe lângă indolența grănițerului se mai asociază încă și alte viții, cari facú reulú și mai mare; acelea suntu neeconomisarea și înclinarea lui spre desfrânări. Neputéndú împărți bucatele conformú trebuinței anului întregú, elú le consumă fără cruțare, fără a se mai îngriji, că apoi de unde să-și câștigue pentru restulú anului. Apoi să mai adaugemú aici aplecarea lui nemărginitá la beuturi îmbătátore, cu deosebire pe timpulú ferberei de rachie. Însé pe câtú e grănițerulú neînfrénatú în plăceri, pe atátú de tare e în suportarea lipsei. Îndată-ce și-a consumatú provisiunile, începe a cruța și în casuri de fómete, cari mai adeseori se întéplă din cauza desfrênărilorú sale decâtú din cauza secetei etc. elú scie să rabde cu o tenacitate admirabilá. E întrebarea, decă vre-unú altú poporú civilisatú europeanú s'arú puté mulțumi atâtea dle cu o mestecăturá grețósá neconsumabilá de cójă

de lemn, paie mănunțite ș. a. numită de grănițerū în sinamăgirea sa „*pâne*“, ca locuitorulū flămârdū alū graniței caroliane la anulū 1806, alū banal-gradisciei, valach-illiricului și alū marginei transilvane la aniū 1815 și 1816.

„Aplecării spre desfrânare în consumarea mâncărilor și beuturilor i-se atribue și marea sensualitate a granițerului, carea se manifestază în amorulū lui. Ce e dreptū, elū ține la onórea virginității fórte multū, și adeseorī infanticidiile se potū atribui numai rușinei, de care se teme fata decăduță. Între muierī însă nu domnesce totū aceeași moralitate curată.“

P. Broșteanu.

LUCRULŪ DE MÂNĂ ÎN ȘCÓLE.

I.

La tóte popórele, conscie de însemnătatea educațiunei, se sulevéză de vr'o dóuē deceniū o cestiune în sferele didactice, cu o serioșitate fórte viă. În timpulū din urmă acéstă importantă cestiune preocupă nu numai pe cei chemați în specialū pentru îngrijirea de cele ale învățămētului publicū, ci pe totū omulū, căruia îi zace la inimă înaintarea culturei și buneī stări a omenimeī.

Nouēspredece seculū, aprópe încheiați, după era mântuirei, a trebuitū să muncéscă omenimea necurmatū pentru aflarea celorū mai practicabile mijlóce și metodurī, prin carī să se pótă împărtéși cu mai multă înlesnire din generațiune în generațiune câte și mai câte cunoscințe accesibile pentru înaintarea finței omeneșci până la celū mai înaltū gradū posibilū de perfecțiune. Secululū din urmă, numitū alū luminilorū, i se atribuisse deja meritulū, cumcă, precum în celelalte direcțiunī, așa și pe terenulū educațiunei, a ajunsū culmea buneī întocmirī. Când se susține acésta cu tótă mângăerea, étă se ivesce o córdă discordantă, care conturbă cu tótă forța echilibrulū baselorū educațiunei de până acum. Se ivescū unele voci puternice, carī strigaū în gura mare: Direcțiunea e greșită, bazele sântū

false! Educațiunea nu prevede toate trebuințele chemării individului, nu cultivă pe omul întreg. Înzadară s'a au svêrcolitu ici-colea unii cu sângele înferbentat să nege această afirmațiune și să facă să dispară acele voci cutezătoare. Vocile ce strigă: reformă, au avut dreptate și decî a trebuit să triumfe în butulă tuturoră contrariloră, cari în cele din urmă trebură să amuțescă și să capituleze.

Lucrul de mână a fostă chematū să'si ocupe loculū în programulū educațiunei omului, — unū locū, care pe nedreptulū, și în contulū fericirei omenimei înseși, s'a ținutū vacantū timpū atâtū de îndelungatū. — Deprinderile mânei, cari forméză a dóua jumătate a învățămētului generalū nu aū mai pututū rămāné neconsiderate de lumea pedagogică, pentrucă ele au de a întregi cultura omului față în față cu deprinderile puterilorū spirituale și prin urmare își aū loculū lorū în fiăcare institutū de creștere și de învățămētū, care e chematū a provedé cultura generală a omului.

Mulți póte s'orū mai întreba încă, pentru ce?

Priviți pe omū ca omū, — reflectați la legătura nedeslipită a celorū douē jumătăți (spiritū și corpū), cari forméză ființa lui numai strînsū legate între olaltă, — reflectați mai departe la chemările omului pe pământū și la trebuința de a-i desvolta în egală măsură toate puterile, ce i le-a datū buna natură în stare embrională, — și veți afla cu tótă positivitaea: pentru ce.

E mai presusū de tótă îndoieła, că omulū a trebuitū să reflecteze la puterile sale proprii și la trebuințele, la cari are de a'si aplica acele puteri în viață și de aci a simțitū trebuința de școlă. Enigmaticū este numai, că cum s'a întemplatū, ca omenimea să întocmescă școlă de până acum exclusivū numai pentru deprinderea și desvoltarea puterilorū unei părți a omului, adecă a spiritului? — pentrucă cetitulū, scrisulū, socotitulū, și celelalte obiecte de învățămētū ale școlerorū nóstre de ađi nu îngrijescū decătū numai de desvoltarea, agerirea, abilitaea spiritului. Póte óre să producă

Ceva spiritulă fără ajutorulă corpului, carele este organulă aceluia? De sigură, că nime nu va răspunde afirmativă la această întrebare. Dăcă stă lucrulă astfelă, și încă chiar în prejma stăruințeloră unilaterale: de a cultiva numai spiritulă, ore nu este mai mare posibilitatea și ușurința de a'lu cultiva pe acesta, dăcă se cultivă mai ântâiă organulă lui, corpulă?

Priviți înclinările unui copilă și veți afla măsura, ce trebuie observată la educațiunea lui! Obiectele, ce 'lă încunjură, ajungă la cunoscința spirituluiă lui prin organele corpuluiă, prin pipăitū, gustū, mirosū, auđū și vedđū. Spiritulă lucră, dar nu singură, ci prin organele corpuluiă.

Organele corpuluiă, prin cari lucră spiritulă, trebuie prin urmare cultivate, și anume în mai mare măsură acelea, cari îi aducă aceluia (spirituluiă) mai mari serviiți în direcțiunea executării diferiteloră lipse, cari condiționăză esistența omului. Să luămū exemple reale.

Copilulă, când începe a umbla în piciore, totū ce vede, apucă în mână și cêrcă a face felū de felū de schimbări cu acele obiecte, preste cari se vede stăpânū. Ia cărbuni și fixăză pe vatră, seū ori unde ajunge, figurī de omū, de animale, de case etc. Apucă găteje, le împlântă în pământū ca să închidă o grădinuță. Adună petrii și căramiđi seū câte o grămadă de noroiū, ca să zidescă o casă și altele multe. Lucrurile, cari aū ajunsū la cunoscința spirituluiă lui, cêrcă a le reproduce prin lucrarea delicateloră sale mâni. Ochii îi spunū, ce a făcutū bine și ce răū, de unde urmăză, că răulū îlū îndreptăză în bine. Aș vré să sciū, dăcă s'arū puté afla unū astfelū de măestru, care să fiă în stare a ținé pe unū copilū în linisce fără de a face ceva cu mânilă, nu mai multă, decâtū o singură đī!

Spiritulă copiluluiă face neconținutū felū de felū de combinațiuni, cari nu le lasă abstracte, ci voiesce a le traduce în realitate, a le executa prin mijlocirea mâniloră și cu ajutorulă ochiloră. Acésta ne indică direcțiunea chemării lui

în viață. *Mintea dictază, ear mâinile lucrează.* Totu' acesta trebuie să ne normeze modulū educațiunei lui, forma și materia cualificațiunei lui. De aci datorința sântă a școlei: de a învăța pe copilū *nu numai a sci*, ca până acuma, *ci și a putē.* Êtă, pentru ce sântū chemate deprinderile mânei a întregi învățământulū din școlă!

Vomū trece la principiū speciale.

G. Moianū.

CÂTEVA OBSERVĂRI ASUPRA SCRIERILORŪ DIN POPORŪ ȘI PENTRU POPORŪ.

Sciutū este, cum până la începutulū acestui secolū, poporulū de rëndū a fostū cu totulū neluatū în sēmă. Opinca, cum amū țice noi, cu tōtă a ei comōră de gândiri, de nimicū nu era bună. Secolulū nostru, după mari sbuciumări sociale, a începutū să dea păturei pururea tineră și plină de vieță a poporului, atențiune din ce în ce mai mare.

Pe când mai nainte credințele, obiceiurile și tōte deprinderile țerēnesci erau, putemū țice, obiectū de disprețū și compătimire, — dela unū timpū, omeni de valōre necontestabilă începū a se interesa de lumea de idei, în care poporulū de rëndū își petrece vieța sa.

Și nu e decâtū lucru firescū, decă s'a trecutū dela unū extremū la altulū. Că literatura poporală are o însemnătate ne mai auțită, că archeologulū, istoriculū, filologulū, dimpreună cu toți câți sciū și potū să țină în mână unū condeiū aū să se năpustēscă asupra ei, fiindū unū isvorū în veci nesecatū de mitologiă, de istoriă, de limbă și cum le mai chiamă. Acesta fiind-că se credea, că totū ce se aude în poporū e fētulū propriei sale fantasii și câtū pentru vechimea productelorū acelei fantasii era o convingere generală, că de origine n'o să le dai, decâtū în cea mai întunecată vechime, ear la unele de locū.

Făcēndu-se însă cercetări mai întinse s'a aflatū, că basmele seū poveștile — și cele țise mai alesū la ele se referū —

nici pe departe nu au însemnătatea, ce li se da la început. O poveste audită dela un moșnegă din creeri Carpaților, decât ai voi să cauți, o vei afla adesea și la sârbi, și la bulgari și în preajma Apeninilor și Pireneilor și prin Svedia și Norvegia, la țeranul rus și chiar în fundul Asiei. Pote vei da de elementele ei în literatura nesfârșită de bogată a vechilor locuitori dela ptele munților Himalaia. Lucrul acesta s'a constatat de bărbați competenți în materie.

Statorită odată, că fondul basmelor și al povestilor de cele mai multeori e același la mai multe nemi deodată, valoarea lor istorică se reduce firesce nespuse de mult. Ce privesc limba, apoi cea mai veche, mai încărcată de archaisme și prin urmare mai rentabilă de a face studii asupra ei, e aceea a colindelor și mai rară a bocetelor la noi, la român. Și tocmai în această direcție nu s'a făcut decât puțin la noi în Ardeal și părțile ungurene. Colindele publicate și corese nu sânt de preț, ca grai. Fondul și forma acestora încă e de tot interesul, uneori.

Graiul celorlalte genuri de literatură populară a povestilor, anecdotelor, a baladelor și doinelor, e acela, de care se folosește el, țeranul, în daraverile lui de toate zilele. Astfel, ori că-ți torce firul unei povești, ori că te ia la vorbă cu el despre nevoile vieții, totu acoala ese.

Mai e de considerată, că — în urma, traiului nostru amestecat cu alte nemi — în unele părți țeranul român se folosește de un grai stricat în mare măsură, mai ales în ce privesc frumseța esternală a limbei. Apoi adesea au sunete, al căror semn înzădară lu vei căuta în alfabetele cunoscute.

De aceea nici că avem vr'o poveste ori anecdotă reprodusă întocmai pe tocmai cu graiul popular din locul, unde a culesu respectivul adunător.

Acestea premise, vină a constata, că după-cum mi-se pare, două sânt scopurile, ce le urmărim, când risciem lumea fantastică despre smei, bălauri, Feți-frumoși, Ilene-Co-

sândene, lumea urieșilor și a isprăvilor peste fire, în povestirea cărora își află plăcere mintea și inima țeranului netrecută pela capiștea spoelii. De o parte — așa cred — se are în vedere o țintă curată științifică, de altă parte una literară. Pornind din punctul d'ântei de vedere ai să dai învățărilor, ce cu astfel de lucruri se ocupă, materie de studiat. Și aci e de mare interes o frasă, adesea un singur cuvânt, nu numai fondul. Drept-aceea se recere ca culegătorul să fiă cu multă luare aminte și, pe cât numai e posibil, să reproducă cu o extremă fidelitate aceea ce i se spune, să fiă numai urechi, cândă ascultă: „O fostă o babă și un moșnegă...” O necontestabilă valoare științifică nu pot să aibă decâtă bucațile de literatură poporală culese întocmai, după cum se dică.

De sine se înțelege, că cei chemați vor sci ei apoi, ce e de făcut și de dres, ca să-ți stórcă nisce conclusiuni, la d'al de car tu, ca omă mărginită, nici că te-ai cugetat.

Cândă dicem însă, că bucațile de literatură poporală trebuie să se culégă întocmai după cum se aud, nu putem să nu ne facem totodată și reservele noastre față de cuvintele urite cari nu póte cere nime să se reproducă prin scrisore. De asemenea vom sustinea că culegătorul are nu numai dreptul, dar și datorința de a nu eternisa pe acele cuvinte străine, cari prin contactul zilnic cu străinii caută a se furișa în limbă și a dobândi dreptul de cetățenie în aceea fără nici un titlu. Să gândim numai la cuvintele ce le aduc cu sine acasă concediații din vieța ostășescă. Din momentul, în care pretindem a ne fi apucați de cultura limbei, trebuie să admitem și noi, fiă în măsură cât de restrînsă, principiul purismului, pentru-ca să nu se măi sporască numărul cuvintelor străine fără nici o necesitate, precum suntu bună-óra cuvintele: alcătuire, heleșteu, iarmaroc, plaț, chilipir și musafir ș. a.

Pot să fiă ómeni, cari să credă, că în întrebunțarea câtorva cuvinte bătute de toți sfinții, cu maři cu mic, zace

măiestria stilului popular. Asta credință mi-se pare falsă. A-și însemna omul 10—20 cuvinte folosite după obiceiul locului și în urmă a le împlânta aici și colea, ca să apară original, nu e mare primăvară. Greutatea zace în fixarea întorsăturilor atât de sprintene, atât de firesci și neîntrecute, că rămâi uimit în fața lor și-ți vine să te întreb, că de unde atâta farmec în graiul poporului? Ți-ai da jumătate din viață, numai să-l poți reproduce. Acesta e *fagurul de miere* al mult regretatului Eminescu, dar nu câteva cuvinte seci.

Eu cred dar, că frasa, ați atât de banală: „*Scrise întocmai după cum se dicu*“ își are, și trebuie să-și aibă și ea marginile sale. De-o parte e imposibilitatea aflării semnelor corăspundătoare unor sunete, ce se aud în popor; de altă parte trebuie să treci cu vederea câteva cuvinte, pe cari bunăcuviința, estetica, eufonia și demnitatea limbei te fac să le lași la o parte.

Lustrul orbitor al graiului popular zace, precum am mai spus, în măiestria neimitabilă, ce se observă în felul cum se înșiră și mlădiează cuvintele unul după altul. Și în astă privință limba țerănescă — în toate ținuturile locuite de Români — e un adevărat izvor nesecat de expresiuni și întorsături artistice, ce te pun în uimire. Aceste, mai ales aceste, *au să fiă scrise întocmai după cum se dicu*, căci în ele zace aproape tot farmecul limbei și sânt de cel mai mare interes pentru statorirea prosei literare.

Când vorba e dar despre scrieri *din popor*, așa cred, că mai ales acesta e a se avea în vedere.

Ear ce privesc scrierile „din popor pentru popor“ și preste tot scrierile menite pentru popor, a le scrie pe acelea într'o limbă stricată, numai fiindcă așa se vorbește în cutare ținut, a avea în vedere câteva cuvinte, putem dice parasite pe corpul viu al limbei și nu mai ales ceea ce se poate numi sufletul ei, lume întorsă mi-se pare.

Între pedagogi e lătită vorba, că pentru copii e bună ceea-ce este *mai bună*. Totu cu atâta temei se poate dice

și despre scrierile „din poporū pentru poporū“, că *bune* sîntū acelea, ce și ca *fondū* și ca *formă* sîntū *mai bune*. Despre fondū sciutū e că, de cele mai multe ori, e o așă comoră de imaginație în produsele minții țerēnesci, că cele mai geniale scrieri literare devinū palide și spălăcite în asemnare cu ele. Ce sîntū încurcăturile din celū mai de renume romanū, pe lângă acele dintr'o poveste frumósă?! Totū astfelū e și cu poesile.

Credū dar, că în bibliotecile poporale, menite anume *pentru poporū*, n'aū să între decătū bucăți alese pe sprincnă, perfecte în tótă privința, căci numai ce e *mai bună*, e *destulū de bună* și pentru *elū* ca și pentru copii. Acēsta mai bine o sciū aceia, cari petrecū neînterruptedū la țēră.

În adunarea generală de astă vară a Asociațiunei transilvane s'a decisū înființarea unei bibliotecī pentru poporū. În acestea de sigurū, aū să între și bucăți de literatură poporală. Astă împrejurare m'a făcutū să me cugetū multū asupra lucrului și în urmă să facū aceste observări. Sîntū, ori nu sîntū la locū, despre acēsta vorū judeca cei competenți.

G. Sima alū lui Iónū.

LITERATURA POPORALĂ.

DOINE.

Frunță verde de sēcără	Bóla mândrei dór i-a trece.
Mi-a venitū o veste-asēră,	Și de-aș călca délurile
Că mândra zace să móră,	Să-ī aducū leacurile:
C'o dóre la inimióră.	Din trei pomī trei rāmurele
Nu sciu Dómne, cum m'aș face	Să le bagū în trei ulcele
Să me ducū să vėdū cum zace,	Să le scotū séra la stele
Cu fața cătră pārete,	Diminéța la rēcóre
Cu gura friptă de sete,	Điua la amėđi la sóre
Să-ī daū vinū cu apă rece	Să-mī punū pe mândra 'n picióre ¹⁾ .

¹⁾ Din Restoșnea.

Pe celū dealū pe celū colnicū
 Merge-o pruncă și-unū voinicū,
 Amēdoī unū mērū māncāndū
 Și cu ochiī lăcrēmāndū,
 Prunca cătră pruncū ȃicēndū
 Și din gură cuvētāndū:
 Bade bādișorū cu dragū
 Învațā-me ce să facū,
 Că eū cānd te vėdū pe tine
 Plānge inimuța 'n mine,
 Nime n'ō pōte opri
 Numai tu dacā-ī voi? ²⁾

*

Lumea totū me dosādesce,
 Cumcă māndra mē orbesce.
 ȃică lumea ce va vrea
 Eū nu lasū pe māndra mea;
 ȃică lumea ce-a voi
 Eu cu māndra m'oiū iubi.
 Mulți orū ȃisū și s'orū juratū,
 Că māndra m'ō fermecatū,
 Dar' eu credū că-sū fermecatū
 De-alū māndrei sufletū curatū.
 Rogu-me lui Dumneȃeū
 Să nu dāmū de vre unū rēū,
 Să nu cadū în vre-o ispitā,
 Să lasū pe māndra iubitā,
 Să nu-mī vinā vr'unū gāndū slabū
 Să lasū pe cine mi-e dragū. ³⁾

*

Duce-m'aș cu luna 'n norū,
 Nu mē potū de-alū māndrei dorū;
 Duce-maș cu stelele,
 Nu me lasā māndrele. ⁴⁾

*

De-aci până la māndra
 Scurtā mi-o părutū calea,
 Dar' dela māndra 'napoi,

Înapoi și pān' la noi
 Este-o luncă pustitā
 Cu multū urftū îngrāditā. ⁵⁾

*

Trandafirū brașovenescū
 Totū staū și me socotescū
 Din dōuē, cari să iubescū?
 Aș iubi pe cea mai mare,
 Cea mai micā-mī place tare,
 Aș iubi pe cea mai micā,
 Cea mai mare-ī mai voinicā. ⁶⁾

*

Maică, inima me dōre
 Să me ducū în ședētoře,
 Că merge și māndra mea,
 Să vėdū cu cine-a ședē.
 De-a ședē c'unū omū de trebā,
 De trei-orī mi-a fi mai dragā,
 De-a ședē c'unū blēstēmatū,
 Până-ī lumea n'ō mai catū. ⁷⁾

*

Haī māndrā la cununie
 Până-ī frunȃa verde 'n vie,
 Dacā frunȃa s'a usca,
 M'eī chema și eū n'oiū vrea. ⁸⁾

*

Trandafirū cu patru foī,
 M'au cerutū la maica doī,
 Unulū Miercurī, altulū Joī,
 Unulū bētrānū și bogatū,
 Altulū tinerū și sēracū.
 Spune-mī mie puiū de cucū
 După care să me ducū? ⁹⁾

*

Bādițā cu șese boī,
 Cānd îi trece p'lāngā noi
 Pune clopote pe boī,
 Cu șinōre de mētasā

²⁾ Din Tătārlaua. ³⁾ Din Māderatū. ⁴⁾ Din Reteagū. ⁵⁾ Din Ungurel.
⁶⁾ Din Bouțariū. ⁷⁾ Din Toplița romānā. ⁸⁾ Din jurulū Bistrițel. ⁹⁾ Din
 Zăicanl.

Să te-audă bade din casă.
Eă la maica m'oiă ruga
Să-mi deschidă ferésta,
De-oiă fi mórtă de betégă
Într'ună cotă m'oiă ridica
Să mă uită la dumneata.¹⁰⁾

*

Frunďă verde de trifoiă,
Cândă treci bade pe la noi,
Nu te uita oblu 'ncurte,
Că eă amă duşmane multe,
Ci te uită preste sată,
C'oră gândi că ne-amă lăsată,
Şi te uită la pământă,
C'oră gândi că neamă urfă.¹¹⁾

*

Să sciă bade că-ı veni,
Calea ți-o-aş podobi,
Totă cu floră şi totă cu érbă,
Să-ți fiă, bade, ție dragă
Şi cu frunďe de georgine
Să me iubesci tu pe mine.¹²⁾

*

Cândă treci bade pe la noi
Pune clopote la boi,
Să te-audă dela răsboiă
Şi le leagă cu mētasă,
Să te audă bade din casă,
Şi le légă cu şinóre
Să te-audă din şiedtóre.¹³⁾

*

De-ți e dragă, badeo, de mine
Lasă-ți plugu 'n două ăile
Şi hai în Sibiiă la mine,
Şi întrébă pe podarulă:
Unde şede poticarulă?
Că 'n fereşti

Sântă floră domnescă,
Lesne, bade, mă găsecă,
Şi 'n portiță
'I rujuliță,
Şi la pórtă
'I ruja 'nvóltă,
Şi 'n pălană
'I măgherană.¹⁴⁾

*

Ce-mi e dragă mi e pe lume
Mērulă roşă pădureţă
Şi badea cu pērulă creţă,
Pērulă lui totă e înle,
Gura lui fagură de miere.¹⁵⁾

*

Cine-a începută dragostea
N'a sciută ce va urma,
Că va sdrobi inima.¹⁶⁾

*

Cātu-ı lumea şi pământulă
Nu-ı nimica ca uritulă,
Negru-ı, negru şi pământulă,
Dar nu-ı negru ca uritulă.¹⁷⁾

*

De-aş muri să moră amu,
Alătorea cu mândru.
De-aş muri, să moră astară
Cu capulă la mândra 'n póla.
De-aş muri, cândă aş muri,
Nimică nu mi-aş bănuı,
Să sciă numai c'am murită
Pentru cine amă iubită.¹⁸⁾

*

Doină, doină, glasă de jale
Tu 'ndulcesci ăilele mele;
Doină, doină, glasă de doră,
Tu nu mă lăsa să moră.¹⁹⁾

Adunate de *Ioană Popă Reteganulă*.

¹⁰⁾ Din Sânto-Jude. ¹¹⁾ Din Reteagă. ¹²⁾ Din Blaşă. ¹³⁾ De pe Tērnave.
¹⁴⁾ Din Tătarlana. ¹⁵⁾ Din Pietrosu. ¹⁶⁾ De pe Crişă. ¹⁷⁾ De pe Someşulă
mare. ¹⁸⁾ Din Bistriță. ¹⁹⁾ Din Sohodolă l. Aradă.

PARTEA OFICIALA.

Nr. 26/1890.

Procesu verbalu

alu comitetulu Asociatiunei transilvane pentru literatura romana si cultura poporulu romanu, luat u in sedinta dela 4 Februarie n. 1890.

Președinte: George Barițiu. Membrii prezenți: Dr. Il. Pușcariu, vice-președinte, Ioan Hania, E. Măcellariu, Parteniu Cosma, I. Popescu, Z. Boiu, I. St. Șuluțiu, Ioan G. Popu de Galați, G. Candrea, cassaru, Nicanoru Frateșiu, controloru, N. Toganu, bibliotecaru.

Secretaru: Dr. I. Crișianu.

Nr. 1. Societatea „Transilvania” din București, prin hartiă sa dto 14. Decembre 1889 Nr. 48, cere sa i-se trimita unu conspectu despre toti elevii meseriași, pe cari ii sustine dena si cari se afla actualminte la invetatura, ca sa pota informa adunarea generala despre starea lucrulu. (Exh. Nr. 389/1889).

— Spre sciinta cu aceea, ca conspectulu cerutu s'a transpusu numitei societati pe cale presidiala inca la 31. Decembre 1889.

Nr. 2. Directiunea școlei civile de fete a Asociatiunei subșterne prin hartiă sa dto. 29 Decembre 1889 Nr. 31. procesulu verbalu, luat u in conferinta corpulu didacticu dela 24. Decembre 1889. (Ex. Nr. 390/1889).

— Protocolulu substernutu servesce spre sciinta, necuprinđendu concluse, cari sa reclame aprobarea speciala a comitetulu.

Nr. 3. Administratiunea tipografiei archidiecesane subșterne cu datulu 31. Decembre 1889, spre achitare, 2 conturi, anumitu: unulu pentru foia „Transilvania”, semestrulu II., in suma de fl. 335.85, si altulu pentru „tiparituru diverse” in suma de fl. 12.92. (Ex. Nr. 392/1889).

— Conturile subșternute se transpunu cassarulu Asociatiunei, d-lui G. Candrea; cu insarcinarea de a le achita.

Nr. 4. Magistratulu orașanescu din locu, prin hartiă dto. 3. Ianuarie a. c. Nr. 20, invita comitetulu sa notifice d-lui vice-comite alu comitatulu Sibiu, intr'unu terminu preclusivu, numele, caracterulu si locuinta plenipotentatulu seu, carele va avea sa-i esercite mandatulu de membru la ședintele reprezentantei orașanesci. (Ex. Nr. 5/1890).

— Spre sciinta cu aceea, ca pașii de lipsa s'au facutu pe cale presidiala, incredintatu fiindu cu esercitarea numitulu mandat u vice-președintele Asociatiunei, dl u Dr. Ilarionu Pușcariu, archimandritu si vicaru-archiepiscopescu.

Nr. 5. Directorulu despărțemintulu I. (Brașovu) alu Asociatiunei transilvane, prin hartiă dto. 30. Decembre 1889 Nr. 899, subșterne spre revisuire protocolulu adunarii generale a despărțemintulu din 27 Decembre 1889 dimpreuna cu raportulu subcomitetulu cãtra acea adunare, apoi protocolulu subcomitetulu din

4. Decembre 1889 și în fine suma de fl. 80 taxe restante pro 1880 dela membri vechi, și se rógă, ca membrilor, cari din cauză, că au fost rămasi în restanță cu taxa, nu li s'a trimis la timpul sêu fôia „Transilvania“, să li-se trimită numita fôia acum ulterior și pentru trecut.

Din protocolul adunării generale se vede :

a) că, pe basa raportului general al subcomitetului, adunarea a luat cu plăcere la cunoscință, că subcomitetul a executat concludul adunării generale dela 29. Septembrie 1885 din Codlea, scoțend în tipar disertatiunea d-lui I. Comănescu, intitulată „O privire asupra trecutului și presentelui comunei Codlea“ ;

b) tot în legătură cu raportul numit adunarea a însărcinat de nou subcomitetul, ca să stăruască cu tôte mijlocele pentru reorganizarea, respective crearea de agenturi comunale ;

c) adunarea a însărcinat subcomitetul, să studieze din nou cestiunea scôlei de țesut, proiectată a se înființa în Săcele încă la anulul 1881, căutând modalitatea potrivită în scopul realizării acestei cestiuni ;

d) exemplarele restante din disertatiunea d-lui I. Comănescu să se desfacă în favorul membrilor din depărțemint ;

e) adunarea a hotărît, ca comitetul central să fiă rugat a încredința pe funcționarii depărțemintului cu încassarea taxelor dela membrii ordinari din depărțemint ;

f) fiind în ordine socotelele, din cari se vede, că cassa depărțemintului s'a încheiat la 31. Decembre 1888 cu un sald de fl. 69.12, cassarului s'a dat absolutoriul ;

g) s'a decis, ca din banii depărțemintului să se creeze 2 stipendii à fl. 10 pentru cei, cari vor presenta cele mai bune disertatiuni populare, menite a se ceti în adunarea generală a depărțemintului ;

h) adunarea a decis să întrevină la acest comitet, ca fostul teritoriu al depărțemintului I. (Brașov) să nu se împartă, conform proiectului aceluia, în 4, ci numai în 3 depărțeminte, rămânend Săcelele și mai departe ca făcend parte din acest depărțemint ;

i) pentru fiă-care adunare generală să se pregătască o consemnare a membrilor ordinari ai Asociațiunei de pe teritoriul depărțemintului ;

k) reconstruindu-se subcomitetul pe periodul 1890—1893, din membrii vechi s'au reales d-nii I. Petricu, direct., Bart. Baiulescu, contr., Andr. Barseanu, actuaru, și N. Petra-Petrescu ; ca membri noi au fost ales d-nii Vasile Voina, G. B. Popu și Arsenie Vlaicu, cassaru ;

l) disertatiunea insinuată de d-lu N. Petra-Petrescu „Despre instituttele române de bani din Transilvania și Ungaria“, fiind timpul înaintat, nu s'a potut ceti ; d-lu Petrescu a fost rugat să o publice în unul din organele nostre de publicitate ;

m) adunarea generală proxima se va ține în Săcele, avend subcomitetul a fixa mai deaprobe timpul ținerii adunării. (Ex. Nr. 9/1890).

— Se adeverește primirea sumei de fl. 80 cu aceea, că avend organul Asociațiunei, conform concludului adunării generale, ținute în Alba-Iulia (șed. II. Nr. prot. 39) a se trimite gratuit numai

ațelor membri ordinari cu taxă anuală, cari își plătesc taxele regulat, comitetul a trebuit și trebuie să se acomodeze aceluia concludu și să scotă în tipar în totu anul unu număr proporționat cu numărul membrilor, cari suntu în curent cu taxele, și fi este astfel peste puțință a satisface reclamărilor după număr din anii trecuți ai fôiei.

Cuprinsul protocolului reasumată la punctele *a, b, c, d, f, g, i, k, l, m*, servesece spre sciință.

Cătu pentru cererea (reasumată la pt. *e*) de a se încredința funcționarii despărțământului cu scoterea taxelor de pe la membrii, fiindu în consonanță cu concludul acestui comitetu dto. 4 Ianuarie 1889 Nr. prot. 10. se admite.

Cătu pentru modificarea propusă la proiectul de arondare elaborat de acestu comitetu, asupra aceleia va reveni comitetul, după-ce voru fi intrat datele cerute dela tôte despărțămintele.

Nr. 6. D-lu directoru de bancă și membru al comitetului, Parteniu Cosma, prin hârtia dto 20. Ianuarie a. c. Nr. 1796, ne încunoșcințază, că dela 1. Iulie până în 31. Decembre 1889 densusul a mai colectat pentru școla civilă de fete fl. 1135.50, ér d-l Valeriu Bologa, dirigentul filialei „Albinei” din Brașov sumă de fl. 262.59 și că ambele aceste sume în totalu cu 1398.09 au fostu transpuse în contul nostru curentu dela „Albina”. În legătură ne transpune și consemnarea persoanelor, cari au contribuit la colecta D-Sale. (Exh. Nr. 16/1890).

— Cu mulțumită spre sciință. Consemnarea transpusă va fi a se publica în organul Asociațiunei.

Nr. 7. D-lu Vasile Pățcașu, preot în Ér-Hatvan, membru al Asociațiunei, se rógă a i-se trimitte fôia și fără a fi solvit încă taxa pe anul expirat, luându-se în considerare multele nenorociri ce l-au ajunsu; taxa restantă o va solvi prin luna lui Augustu a. c. (Exh. Nr. 19/1890).

— Cererea d-lui Pățcașu se încuviințază, avându a se face pașii de lipsă la administrațiunea tipografiei archidiecesane, spre a i se trimitte și mai departe fôia.

Nr. 8. Urméză raportul secretarului II. asupra petițiunilor, cari au intrat la comitetu în urma concursului de sub Nr. 334 dto. 12. Novembre 1889, anumit la 4 ajutóre create din sumă de fl. 412.01 și din interesele aceste sume, ce s'a transpusu comitetului din fondul desființatei societăți academice „pentru sprijinirea juriștilor sêraci din Sibiu” și menite pentru 4 tineri români, născuți în Transilvania, cari studieză drepturile ca ascultători ordinari și cu succes deplin satisfăcător, la una din universitățile din patrie. Cereri au intrat cu totul 5.

Luându-se în considerare sporiul obținut de petenți în studiu, apoi anul, în care se află la studiu, precum și împregiurările familiare, se decide

— Se împărțasesc cu câte unul din ajutórele mai sus amintite, odată pentru tot-deuna, următorii tineri, și anume:

1. Gavrilă Suciă, jur. an II. în Clujă; 2. Zosimă Chirtopă, jur. an III. în Clujă, și 3. Vasile Giurco, jur. an III. în Clujă.

Nr. 9. Neputându-se conferi unul din ajutóarele proiecte din lipsa de concurenți, cari întrunescú tóte condițiunile recerute pentru a nu se mai repeți concursul, se decide

— Suma ajutorului neconferitú se va distribui în părți egále între cei trei tineri, cărora li s'a acordatú câte unú ajutorú prin concludul de sub punctulú precedentú din acestú protocolú.

Nr. 10. La cele dóne ajutóre de câte fl. 100 din concursulú repetitú cu datulú 21. Decembre 1889 sub Nr. 311, pentru tineri cu preferință din munții apusení ai Transilvaniei, cari arú voi se perfecționa în o măestriă de lemnăriă mai perfecționată, a întratú o singură cerere, și anume a lui Florențiu Corcheșu. Petentele întrunescú condițiunile din concursú, nu și-a aflatú însă până acum locú pentru învățare.

— Unulú din ajutóarele de fl. 100 se votéză tinérului Florențiu Corcheșu, cu aceea însă, că estradarea aceluia se face atérnitóre dela intrarea lui într'unú institutú eventualú la unú maestru de specialitatea cerutá în concursú.

Ajutorulú alú doilea, neputându-se conferi, după-ce nici în repetirea concursulú nu s'au insinuatú competenți, suma de fl. 100 se adauge la fondú.

Nr. 11. Secretarulú II alú Asociațiunei, prin hârtia dto 4 Faurú a. c. subșterne spre censurare, rațiociniulú despre paușalulú de cancelariă pe timpulú dela Ianuarie 1887—31 Decembre 1889. (Ex. Nr. 24/1890).

— Se transpune spre censurare unei comisiuni în persónele d-lorú N. Frateșiu, controlorú, și G. Candrea, cassarú. Comisiunea esmisă va avea să raporteze la timpulú seú despre starea lucrulú.

Nr. 12. Direcțiunea dela școlá civilă de fete a Asociațiunei, prin hârtia dto. 4 Faurú a. c. Nr. 33 subșterne spre revisuire protocolulú luatú în conferința corpulú didacticú dela 1 Faurú a. c.

Din protocolulú substernutú se vede, că în 1 Faurú, încheindu-se semestrulú I, s'au făcutú examene de probă în tóte clasele și din tóte obiectele, în prezența d-lui președinte și delegatú G. Barițiu, și a directorului școléi, că purtarea morală, precum și progresulú din luna din urmă au fostú multămitóre. La protocolú suntú alăturate și clasificatiunile pe semestrulú I. (Exh. Nr. 25/1890).

— Spre sciință.

Sibiiú, d. u. s.

George Barițiu m. p.
președinte.

Dr. Ioanú Crișianú m. p.
secretarú II.

Verificarea acestuí procesú verbalú se încrede d-lorú: Zăcharia Boiú, Iosifú Sterca Șuluțiu, Nicanorú Frateșiu.

S'a cetitú și verificatú, Sibiiu în 6. Faurú 1890.

Iosifú Sterca Șuluțiu m. p. **Z. Boiú** m. p. **Nicanorú Frateșiu** m. p.